Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3 (1938)

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1934-1936), Περίοδος Γ'

Περί των μεταβυζαντινών εικόνων του Μουσείου της Κέρκυρας

Ιωάννης ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

doi: [10.12681/dchae.1392](https://doi.org/10.12681/dchae.1392)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Ι. (2013). Περί των μεταβυζαντινών εικόνων του Μουσείου της Κέρκυρας. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3, 71-80. <https://doi.org/10.12681/dchae.1392>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Περί των μεταβυζαντινών εικόνων του Μουσείου
της Κέρκυρας

Ιωάννης ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1934-1936), Περίοδος Γ' • Σελ. 71-80

ΑΘΗΝΑ 1938

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ὑπὸ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἡ ἴδρυσις τῆς Δημοτικῆς Πινακοθήκης μετὰ τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ τμήματος αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ συμπλήρωμα τῆς ὅλης ἐργασίας, ἡ ὁποία ἔγινεν εἰς τὸ Μουσεῖον Κερκύρας.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἴδρυσιν τῆς Πινακοθήκης ἔδωκεν ἡ κατὰ μῆνα Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1931 δωρεὰ εἰς τὸν Δῆμον Κερκυραίων μεγάλου ἱστορικοῦ πίνακος, παριστῶντος ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, ἔργου δὲ τοῦ Κεφαλλῆνος ζωγράφου Μηνιάτη, γνωστοῦ μᾶλλον ὥς συζύγου τῆς περιφήμου Κερκυραίας λογίας Μαργαρίτας Ἀλβάνας. Ἐδωρήθη δὲ ὁ πίναξ οὗτος ἀπὸ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀκόμη ζῶσαν ἐν πενίᾳ κόρην τοῦ ζωγράφου, ἀφοῦ ἀπηλλάγη τῆς ὑποθήκης διὰ χρημάτων ἐτέρας εὐγενοῦς Κερκυραίας, τῆς λαίδης Alderson.

Ἀπεφασίσαμεν τότε μετὰ τοῦ Δημάρχου κ. Κόλλα, ὅπως ἰδρυθῇ ἐν τῷ μουσεῖῳ ἡμῶν Πινακοθήκη, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ κατατεθοῦν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω πίνακος καὶ πολλοὶ ἄλλοι εὕρισκόμενοι ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Δημαρχιακοῦ Μεγάρου καὶ ἐξήτησα τὴν ἔγκρισιν τοῦ προϊσταμένου Ὑπουργείου πρὸς διάθεσιν καταλλήλου διαμερίσματος ἐν τοῖς Παλαιοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου, ἐνθα ἐστεγάζετο τὸ Μουσεῖον Κερκύρας.

Ἐσχηματίσθη οὕτω ὁ πρῶτος πυρὴν τῆς Πινακοθήκης, ἥτις συνεχῶς πλουτιζομένη διὰ νέων εἰκόνων καὶ ἄλλων ἱστορικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κειμηλίων, τῇ ὑλικῇ καὶ ἡθικῇ ἀρωγῇ τοῦ δήμου Κερκυραίων, ἀποτελεῖ σήμερον ἐνδιαφέρουσαν καὶ ἀξιομνημόνευτον συλλογὴν.

Αἱ εἰκόνες τῆς Πινακοθήκης Κερκύρας εἶναι κυρίως μεταβυζαντιναὶ τῶν μετὰ τὴν Ἀλωσιν χρόνων καὶ πολλαὶ εἶναι ἔργα διασῆμων εἰκονογράφων ὅπως τοῦ Δαμασκηνοῦ, τοῦ Κορτεζᾶ, τοῦ Λαμπράδου, τοῦ Παλλαδᾶ, τοῦ Τζάνε, τοῦ Πουλάκη καὶ ἄλλων. Διότι ἡ Κέρκυρα ὑπῆρξε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν περίοδον 1645—1669, σπουδαιότατον πνευματικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπολαύουσα σχετικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τὴν Ἑνετικὴν κυριαρχίαν ὑπῆρξεν ἡ Κέρκυρα τὸ καταφύγιον τῶν Κρητῶν ἀγιογράφων καὶ λογίων καὶ μία τῶν πλουσιωτέρων ἀγορῶν Χριστιανικῶν εἰκόνων. Καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἡ Κέρκυρα καὶ αἱ ἐκκλησίαι αὐτῆς εἶναι γεμάται ἀπὸ ἔργα

1

3

2

4

1—2. Εἰκὼν Θεοτόκου Ὁδηγητρίας ἐν προτομῇ.—Λεπτομέρεια τοῦ παιδίου Ἰησοῦ.
3—4. Εἰκὼν τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.—Λεπτομέρεια τῶν ποιμένων.

γνωστών μεταβυζαντινών άγιογράφων παρά τήν πρωτοφανή μέχρι καί πρό τινων άκόμη έτών διενεργουμένην παράνομον έμπορίαν.

Είς τήν συγκέντρωσιν τοσούτων φορητών εικώνων έν ταίς έκκλησιαίς τής Κερκύρας συνετέλεσε βεβαίως καί ό άρχιτεκτονικός αύτών ρύθμός τών μονοκλίτων μεγάλων βασιλικών, έχων ανάγκην—κατ' έπίδρασιν τών έκκλησιών τής Δύσεως—εικώνων καί πινάκων πρός κάλυψιν τών σχηματιζομένων μεγάλων επιπέδων επιφανειών. Έξετοπίσθησαν ούτως αί τοιχογραφίαι, περιορισθείσαι κυρίως είς τούς πλαγίους νάρθηκας καί τήν κόγχην του ήεροϋ, ένώ πλούσιαι καί ώραίαι τοιχογραφίαι διασώζονται άκόμη είς τινας μικράς έκκλησίας τής έξωχώρας. Αί σπουδαιότεραι τών εικώνων τής Πινακοθήκης ήμών είναι αί έξής :

1) Έκ τών παλαιότερων έργων δύναται νά θεωρηθίη εικών τής Παναγίας τής Όδηγητριάς (1.00X0.80), του τέλους του ΙΕ' αιώνος (είκ. 1 καί 2) άξιόλογος καί διό τήν σοβαράν καί αύστηράν εκτέλεσιν αλλά καί διό χαρακτηριστικός τινος λεπτομερείας, (κόκκινοι κύκλοι περίξ τών κεφαλών, πυρρόν χρώμα του βάθους, ή λέξις *όδηγήτρια* έντός όρθογωνίου, ειλητάριον ιδιόρρυθμον είς τήν άριστεράν χείρα του Χριστου κλπ.), 'Ιδιόρρυθμος επίσης είναι ή εικών αύτη καί ως πρός τό τεχνικόν καθαρώς μέρος, όπως τόν τρόπον καθ' όν φωτίζεται ή ρίς, τό ιδιότυπον σχήμα τών ωτων καί τής κόρης του όφθαλμου. Η εικών ύπέστη επιδιορθώσεις υπό παλαιότερου άδεξίου ζωγράφου. Τό βάθος εκάλυφθη διό φαιού χρώματος, οί κύκλοι εκοσμήθησαν χονδροειδώς καί προσετέθησαν καί άλλαι δι' έρυθροϋ χρώματος λεπτομέρειαι. Δέν έθίγησαν όμως τά γυμνά μέρη καί αί πτυχώσεις έν γένει. (Άριθ. καταλ. 107).

2) Εικών τής γεννήσεως του Χριστου (1.05X0.71) αύστηροϋ βυζαντινοϋ ρυθμοϋ καί άδράς εκτελέσεως τών αρχών του ΙΣΤ' αιώνος. Πιθανώτατα προέρχεται εκ Κρήτης. Τό έργον καί έν τω συνόλω καί έν ταίς λεπτομερείαις μαρτυρεί τεχνίτην έξαιρετικής δυνάμεως. Λίαν εκφραστική είναι κυρίως ή παράστασις τών ποιμένων. Οί χρωματισμοί είναι (είκ. 3 καί 4) σοβαροί εκτός τής Παναγίας, ήτις είναι επιδιωρωμένη. (Τό πρόσωπον τής Παναγίας έζωγραφήθη εκ τρίτου υπό του κ. Φ. Κόντογλου επί του αύτου τύπου, τόν όποιον έχουσι καί τά λοιπά πρόσωπα. (Άριθ. καταλ. 82).

3) Εικών Παναγίας Πλατυτέρας (0.93X0.65) τών αρχών του ΙΣΤ' αιώνος αύστηροϋ τύπου με βαθέα χρώματα. Είς τά γυμνά μέρη τά φωτα έχουν έξαλειφθίη πιθανώς διό πλύσεως. Τό περίγραμμα γενικώς τής Παναγίας καί του θρόνου είναι αύστηρόν καί ή εκτέλεσις τών πτυχώσεων δεικνύει επιμελεμένην τέχνην. Είς τό κάτω μέρος ή εικών φέρει οικόσημον μεταγενεστέρως ζωγραφισθέν. (Άριθ. καταλ. 136).

4) Εικών Άγίου Ιωάννου του Έρημίτου (1.00X0. 65) τέχνης επιμελεμένης καί αύστηράς. Κάτω δεξιά φέρει τήν υπογραφήν του άγι-

5

6

7

8

5. Εἰκὼν ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐρημίτου, ἔργον Ἱ. Παλλαδᾶ.
6. Εἰκὼν τῆς ἁγίας Τριάδος (σχολῆς Μιχ. Δαμασκηνοῦ).
7. Εἰκὼν τῶν τριῶν μαρτύρων.
8. Εἰκὼν τοῦ ἀγίου Παντελεήμονος.

ογράφου: [χειρ 'Ιερεμ]είου Παλλαδᾶ» (εἰκ.5). Ὁ Παλλαδᾶς εἶναι καὶ ἄλλοθεν εἰς ἡμᾶς γνωστός, ἐργασθεὶς μάλιστα ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Σινᾶ (1612) Περί αὐτοῦ ὁμιλεῖ ὁ Νεκτάριος, ὁ μετέπειτα πατριάρχης Ἱεροσολύμων, εἰς τὴν Ἐπιτομὴν του «ὡς ἐπιστήμονος καὶ σοφοῦ ζωγράφου... τοῦ ὁποίου ἡ τέχνη τοῦ ζωγραφεῖν ὑπὸ πάντων θαυμάζεται ὡς ἀξία καὶ συγκρίνεται μὲ τὰς ζωγραφίας τῶν δοκίμων παλαιῶν εἰκονογράφων.» Καὶ πράγματι ὁ Ἱερεμίας Παλλαδᾶς ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ εἰργάζετο κατὰ τὸν τρόπον αὐτοῦ· ἡ δὲ ἡμετέρα εἰκὼν ἔχει πάντα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὰ παλαιότερα ἔργα τῆς Κρητικῆς Σχολῆς. Περί τῆς οἰκογενείας τοῦ ζωγράφου γνωρίζομεν, ὅτι κατήγετο ἐκ Κρήτης· εἶναι δὲ πιθανόν, ὅτι ἡ περὶ τῆς λόγος εἰκὼν μετεκομίσθη ἐκεῖθεν ὑπὸ συγγενῶν αὐτοῦ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάληψιν τῆς νήσου. Διότι εἰς Κέρκυραν ἐγκατεστάθη τότε ἡ οἰκογένεια Παλλαδᾶ, ἐκ τῆς ὁποίας γνωστός εἶναι εἰς ἡμᾶς καὶ ὁ ἱερεὺς Στέφανος. Ἡ εἰκὼν εἶχεν ἐπισκευασθῇ βαναύσως: Τὸ χρυσοῦν βάθος εἶχεν ἐπιχρισθῇ διὰ χρυσοκόνεως, ἥτις ἡλλοίωσε τὰ περιγράμματα τῶν βράχων καὶ μάλιστα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀγίου, κάτωθεν δὲ τοῦ ἐπιχρίσματος ἐξηλείφθη ἐντελῶς τὸ εἰκονιζόμενον πλοῖον. Ἐπίσης ἀτέχνως εἶχον ζωγραφισθῇ ἐκ νέου οἱ κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν βράχοι, ἡ ὁμὰς τῶν ἀσκητῶν, οἱ βράχοι τῆς ἐτέρας πλευρᾶς καὶ ἡ εἰς τὸ κάτω μέρος παράστασις τοῦ βοσκοῦ. Ἡ ὑπογραφή ἐπίσης τοῦ ζωγράφου εἶχεν ἀλλοιωθῇ καὶ τὸ «Ἱερεμίου» μετεγράφη «Γεωργίου»¹. Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου τούτου εἶναι μεγάλη καὶ διὰ τὴν ἐξάρετον τέχνην καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἔργων τοῦ Παλλαδᾶ.

5) Εἰκὼν τῆς Ἀγίας Τριάδος (1.38X1.00), ἔργον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ Δαμασκηνοῦ. Περί τῆς τεχνοτροπίας καὶ τῆς σημασίας τοῦ παλαιότερου τούτου Δαμασκηνοῦ ἔχουσιν ἰκανὰ γραφῇ. Ἡ ἡμετέρα εἰκὼν—ἂν καὶ κατεστραμμένη κατὰ τὸ κάτω μέρος ἐξ ἁλλεπαλλήλων μεταγενεστέρων ἀτέχνων ἐπισκευῶν—διατηρεῖται θαυμασίως κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν ἀρίστων παλαιότερων κρητικῶν εἰκόνων. Ἐχρησίμευεν ὡς τὸ κατ'ἐξοχὴν παλλάδιον τῆς περιφήμου οἰκογενειακῆς ἐκκλησίας τῶν Τζαγκαρόλα, τῆς τιμωμένης ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Τριάδος. Κατὰ τὸ 1914 ὁλόκληρον τὸ τέμπλον τῆς προμνημονευθείσης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δεσποτικῶν καὶ ἄλλων εἰκόνων ἐπωλήθη, καὶ μόνον ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ κατωτέρω τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος διεσώθησαν καὶ ἡγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ Δήμου, κατατεθεῖσαι εἰς τὴν ἡμετέραν Πινακοθήκην. (Ἀριθ. καταλ. 116).

6) Τοῦ παλαιότερου Δαμασκηνοῦ ἔργον εἶναι πιθανῶς καὶ μεγάλη εἰκὼν τῶν κολλύβων (1.00X0.70), προερχομένη ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δημοτικοῦ νεκροταφείου καὶ κομισθεῖσα ἐκεῖ ἐξ ἄλλης παλαιότερας ἐκκλησίας. (Ἀριθ. καταλ. 131).

1) Ἀποκατεστάθη ἐντέχνως ὑπὸ Φ. Κόντογλου.

9

11

10

12

9. Ὁ Χριστὸς ὡς Μέγας Ἀρχιερεὺς, ἔργον Ἑμμ. Τζάνε.
 10. Ἡ ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.
 11. Εἰκὼν τοῦ ἁγίου Νικολάου μετὰ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ ὑπὸ Θ. Πουλᾶκη.
 12. Τὸ θαῦμα τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, σφύζοντος τοὺς ναυαγοὺς.

7) Εἰκὼν τῶν τριῶν μαρτύρων Σεργίου, Βάκχου καὶ Ἰουστίνης (1.20X1.10), ἔργον καθαρῶς ἰταλιζούσης τεχνοτροπίας. Εἰς τὸ κάτω μέρος δεξιὰ φέρει τὴν ὑπογραφὴν «Μιχαὴλ Δαμασκηνοῦ». Ἡ ὑπογραφή αὕτη ἀπεδείχθη κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἔργου μεταγενεστέρα καὶ πιθανῶς ἐτέθη ὑπὸ ἀδελφίου μετασκευαστοῦ ἐπὶ τῆς παλαιότερας τοιαύτης. Τινὲς ¹⁾ προσέγραψαν τὴν εἰκόνα εἰς τὸν αὐτὸν Δαμασκηνόν, τὸν γνωστὸν διὰ τὴν αὐστηράν καὶ καθαρῶς βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀτυχὴς μάλιστα ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ἀνάμιξις στοχείων ἰταλικῆς καὶ βυζαντινῆς τέχνης φέρει εἰς χρόνους πολὺ μεταγενεστέρους. Τὰ ἀναστήματα τῶν ἀγίων εἶναι, σχετικῶς μὲ τὰς κεφαλὰς, πολὺ μικρά, αἱ στάσεις ἐπιτηδευμέναι καὶ τὰ περιγράμματα ἐντελῶς ἀντιζωγραφικά. Ἡ δὲ ἐκτέλεσις τῶν λεπτομερειῶν εἶναι ἄτεχνος καὶ ἄτονος. Πιθανῶς λοιπὸν τὸ ἔργον εἶναι νεωτέρου τινὸς Δαμασκηνοῦ ἢ ἄλλου ζωγράφου τοῦ τέλους τοῦ 12' αἰῶνος, ἄνευ μεγάλης καλλιτεχνικῆς ἀξίας. (Ἀριθ. καταλ. 92).

8) Εἰκὼν τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος (1.35X0.95), ἔργον αὐστηρῶς Κρητικῆς τέχνης, μετὰ περιγράμματος λιτοῦ, γνωστοῦ εἰς ἡμᾶς κυρίως ἐκ τῶν παλαιῶν τοιχογραφιῶν καὶ τῶν μωσαϊκῶν. Ἡ στάσις γενικῶς, ἡ κεφαλὴ μὲ τὴν πλουσίαν καὶ στρογγυλὴν κόμην, ἡ θέσις τῶν χειρῶν μαρτυροῦν, ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου παλαιότερου τοῦ 12' αἰῶνος. Ἰδίως ἡ σοφὴ καὶ σοβαρὰ ἐκτέλεσις ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῶν παλαιότερων βυζαντινῶν εἰκόνων. Αἱ πτυχαὶ τῶν ἐνδυμάτων δὲν σημειοῦνται διὰ σκληρῶν σκιωδῶν γραμμῶν, τὰ δὲ ἀνάγλυφα μέρη (λάμματα) εἶναι ἐλαφρῶς φωτισμένα. Ἀντιθέτως τὰ γυμνὰ μέρη παρὰ τὸ ἀρχαϊκὸν σχέδιον φωτίζονται ἐντόνως καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν φαίνεται μεταγενεστέρα ἀναμφισβητήτως. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη μεταξὺ τοῦ συνόλου καὶ τῶν γυμνῶν μερῶν ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς, ὅτι ἡ ἐν λόγῳ εἰκὼν ἀνεζωγραφήθη κατὰ τὸν 12' αἰῶνα ὑπὸ δοκίμου ὅμως ἀγιογράφου (πιθανῶς τοῦ Πουλάκη), ἐργασθέντος ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τῆς παλαιᾶς εἰκόνης. Τὸ χρυσοῦν βᾶθος εἶναι ἐκ δευτέρου καὶ τρίτου κεχρυσωμένον· τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῶν διακεκομμένων περιγραμμάτων. Κάτωθεν τοῦ χρυσοῦ διαφαίνεται τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα μανδύου μὲ εὐρυτέρας πτυχάς, ἀνήκοντος εἰς τὴν παλαιότεραν εἰκόνα. Προέρχεται καὶ ἡ εἰκὼν αὕτη ἐκ τῆς Ἀγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρόλα. (Ἀριθ. καταλ. 86).

9) Εἰκὼν παριστάνουσα τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς Ἄδου Κάθοδον (0.65X0.40), ἔργον ἐνὸς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀντιπροσώπων τῆς Κρητικῆς Σχολῆς. Φέρει ὑπογραφὴν, κατεστραμμένην ὅμως κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐξ ἧς ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα: Ἰακ(ώ)β(ου). Ὁ Ἰάκωβος οὗτος δὲν εἶναι εἰς ἡμᾶς ἄλλοθεν γνωστός, ἡ τέχνη ὅμως αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Ἑμμ. Λαμπράδου. Ὁ προπλασμός τῶν γυμνῶν μερῶν εἶναι βαθύ-

1) Κ. Καλογεροπούλου, Μεταβυζαντινὴ Τέχνη (τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ ὁ Φ. Κόντογλου).

13

14

15

16

13. Εικών φραγκικής τέχνης, εικονίζουσα τὸν Μωϋσὴν ὁδηγοῦντα τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἐκ τῆς Αἰγύπτου.
 14. Εικών φραγκικής τέχνης, εικονίζουσα τὴν Μήδειαν ἀποβιβαζομένην μετὰ τοῦ Ἰάσωνος εἰς Κέρκυραν.
 15. Εικών φραγκικής τέχνης, εικονίζουσα τὸν Ἀρχίαν καὶ Χερσικράτην ἐρχομένους εἰς Κέρκυραν.
 16. Εικών φραγκικής τέχνης, εικονίζουσα τὴν Ναυσικαῶν προσφέρονσαν ἐνδύματα εἰς τὸν ναυαγὸν Ὀδυσσεά,

σκιος, προσδίδων έντονον άνάγλυφον όψιν εις τὰ έξέχοντα μέρη. (Άριθ. καταλ. 88).

10) Εικών Ίωάννου τοϋ προδρόμου (0.30X0.20), ύπογραφόμενον έργον τοϋ Έμμ. Λαμπράδου· είναι οϋτος γνωστός αύστηρός ζωγράφος τής Κρητικής σχολής, άκμάσας κατά τὸ τέλος τοϋ ΙΣΤ΄ και τὰς άρχάς τοϋ ΙΖ΄ αιώνος. (Άριθ. καταλ. 83).

11) Τελευταίως ή ήμετέρα Πινακοθήκη απέκτησε δι' άγοράς τοϋ Δήμου έξαίρετον έργον, ύπογραφόμενον ύπό τοϋ Κρητός ζωγράφου Γεωργίου Κορτζά και παριστάνοντος τούς τρεις Άρχαγγέλους Γαβριήλ, Μιχαήλ και Ραφαήλ. Η εικών αύτη είναι μικρά (0.25X0.30), άλλ' ή έκτέλεισις γενικώς και ίδίως τών λεπτομερειών και ή άρμονία των μαρτυρεϊ ζωγράφου χρωμάτων τής δυνάμεως τών παλαιότερων άγιογράφων, τοϋ Δαμασκηνού και τοϋ Λαμπράδου· τούτων άσφαλώς σύγχρονος ύπήρξεν ό Κορτεζά· τοϋ ζωγράφου τούτου, καθ'όσον γνωρίζω, έν ύπάρχει άκόμη γνωστόν έργον, εύρισκόμενον έν τῷ Μουσείω Μπενάκη. Έκ δέ τών ζωγράφων τοϋ ΙΖ΄ αιώνος έπαρκώς αντιπροσωπεύονται έν τή ήμετέρα Πινακοθήκη ό Έμμ. Τζάνες και ό Θεόδωρος Πουλάκης. Καί τοϋ μὲν πρώτου, τοϋ όποίου ή Κέρκυρα ύπήρξεν ή δευτέρα πατρίς, άρκετά έργα δύναται νά αναγνωρίση τις έν τή ήμετέρα Πινακοθήκη, έξ ών τὰ άξιολογώτερα είναι τὰ έξής δύο. «Εικών τοϋ Χριστοϋ Άρχιερέως (0.93 X0.71), προερχομένη πιθανώς έκ τοϋ τέμπλου έκκλησίας τινός. Είναι ή εικών αύτη έκ τών πρωίμων έργων τοϋ ζωγράφου, όπως φαίνεται έκ τής αύστηράς και τυπικής έκτέλεσεως, τοϋ άδροϋ περιγράμματος και τής έναρχείας τής μορφής. (Άριθ. καταλ. 137).

2) Εικών τοϋ άγίου Κυρίλλου, Πατριάρχου Άλεξανδρείας (1.90X1.06), έκ τών παλαιότερων και ώραιότερων έργων τοϋ Τζάνε. Έχρησίμευεν άλλοτε ώς βημόθυρον τής ώραιάς πύλης τοϋ ναοϋ τών άγίων Ίάσωνος και Σωσιπάτρου, φέρει δέ τήν ύπογραφήν τοϋ ζωγράφου και τὸ έτος τής έκτέλεσεως: «ΠΟΙΗΜΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΙΕΡΕΩΣ ΤΟΥ ΤΖΑΝΕ ΤΟΥ ΕΚ ΡΗΘΥΜΝΗΣ αχνδ'». Έκτός όμως τής καλλιτεχνικής σημασίας τοϋ έργου τούτου, άποτελοϋντος και διὰ τὸ μέγεθος και διὰ τήν έξαιρετικήν έκτέλεσιν, έν τών πολυτιμότερων κειμηλίων τοϋ ήμετέρου Μουσείου, ή εικών έχει και ίστορικήν άξίαν μοναδικήν διὰ τήν ζωήν και τὸ έργον τοϋ ζωγράφου. Διότι έν τῷ κώδικι τής Μονής αναγράφεται και ή άμοιβή, τήν όποίαν έλαβεν ό Τζάνες διὰ τήν έκτέλεσιν τής είκονος ταύτης, καθώς και τών δύο άλλων βημοθύρων τοϋ ναοϋ («αχνδ' εις τὰς ι' τοϋ Μαρτίου τοϋ παπα κύρ Έμμανουήλ Μπουνιαλή διὰ τήν εικόνα τοϋ άγ. Κυρίλλου σκούδα είκοσι.....»). Έξετέλεσε δέ τήν εικόνα ταύτην ό Τζάνες κατά παραγγελίαν τοϋ φίλου του ίερομονάχου Καλλιοπίου Καλλιέργη, μετά τοϋ όποίου και συνειργάσθη εις τήν έκδοσιν τής άκολουθίας τοϋ άγ. Γοβδελά. (Άριθ. καταλ. 126).

Τοϋ δέ Πουλάκη σπουδαιότατον έργον, ύπογεγραμμένον, έχομεν

σύνθεσιν μικρογραφικὴν μὲ κέντρον τὸν ἅγιον Νικόλαον καὶ ἐν γύρῳ ἐπεισόδια ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ (0.53X0.66). Ὁ τεχνικὸς ρυθμὸς τῆς εἰκόνος εἶναι ἰταλίζων βυζαντινός, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς εἶναι ἐπιμελετημένη μὲ ἐντόνους χρωματισμούς καὶ ἐλευθερίαν τοῦ σχεδίου. (Ἀριθ. καταλ. 130). Εἰς τὰ αὐστηρότερα ἔργα τοῦ ἰδίου ζωγράφου ἀνήκει πιθανῶς καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (0.82X0.73), ἀναγομένη εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς σταδιοδρομίας ἐκείνου. Οἱ χρωματισμοὶ ἐνταῦθα εἶναι σοβαροί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πολυχρωμίαν, ἣτις διακρίνει τὰ ἔργα τοῦ ἁγιογράφου κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους. Προέρχεται ἡ εἰκὼν ἐκ Πρεβέζης. (Ἀριθ. καταλ. 132).

Ἀλλὰ καὶ τοῦ Βίκτωρος ἔχομεν ὑπογεγραμμένην εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τοῦ Φιλοθέου, ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Κρήτης, τὸν λιθοβολισμόν τοῦ Στεφάνου· ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων ἔχομεν ἀκόμη ἔργα τοῦ Σκορδίλη, τοῦ Χρυσολωρᾶ, τοῦ Σπεράντζα, τοῦ Κουτουζῆ. Μετὰ χαρᾶς ἀναφέρω ἐνταῦθα καὶ σπουδαιότατα ἔργα τινὰ ζωγράφων τῆς Δύσεως τοῦ 12' αἰῶνος, τῆς Βενετικῆς μάλιστα σχολῆς. Ἐκ τούτων ἐν (0.90X0.70) παριστάνει πιθανῶς τὴν ἔξοδον τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου, προέρχεται δ' ἐκ τῆς ἐκκλησίας τοῦ νεκροταφείου, κτισθεῖσης ἐν ἔτει 1846 ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου. (Εἰκ. 12). Συνέλεξε δὲ ἐν αὐτῇ ὁ Χρυσάνθος ὠραιότατας εἰκόνας καὶ ἐλαιογραφίας ἐκ παλαιότερων τῆς Κερκύρας ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα ἔργα τοῦ παλαιότερου Δαμασκηνοῦ.

Τέσσαρες δὲ ἄλλοι πίνακες (1.80X1.15) προέρχονται ἐκ τοῦ παλαιοῦ Θεάτρου τοῦ San-Giacomo, τοῦ μετασκευασθέντος εἰς Δημαρχιακὸν Μέγαρον, καὶ εἶναι σχετικοὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Κερκύρας. Ἐξετελέσθησαν οἱ πίνακες οὗτοι—ὡς εἶναι πολὺ πιθανόν,—κατὰ παραγγελίαν ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ δοκίμου ζωγράφου τῶν μέσων τοῦ 12' αἰῶνος. Χαλκογραφίαι τῶν πινάκων τούτων κοσμοῦσι τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀνδρέου Μάρμορα (τὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν ἔτει 1672), ἀλλ' ὅχι ὅλα τὰ ἀντίτυπα αὐτῆς (εἰκ. 13, 14, 15, 16.)

Ἀποτελοῦσι δὲ αἱ τέσσαρες αὗται ἐλαιογραφίαι μοναδικὸν θησαυρὸν διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν καλλιτεχνικὴν καὶ τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν σημασίαν.

1) A. Marmora: Della historia di Corfù. Venetia MDCLXXII.